

Výkladové poznámky k biblickým veršom z úlohy č. 13 Z prachu ku hviezdám

Nedeľa: Naše knieža Michael

(Dan 12,1 SEkP) *V tom čase povstane veľké knieža, Michael, ochranca synov tvojho ľudu. Nastane čas súženia, akého nebolo od začiatku národa až doteraz. V tom čase však bude zachránený tvoj ľud i každý, kto sa nájde zapísaný v knihe.*

K najkratším kapitolám knihy Daniel patria prvá a posledná kapitola. Prvá kapitola otvára knihu a posledná ju uzatvára. To v čom je táto kniha teda zarámovaná sú dve nepriame výpovede o Bohu, ktoré môžeme vidieť v použitých menách Daniel a Michael. "To sú skratky (šifry) ako hermeneutický kľúč k vstupu do zvesti (do výpovede o Bohu). Na konci hebrejsko-aramajskej podoby knihy Daniel sa tak objavujú dve postavy s elovským menom (Daniel, Michael), rovnako, ako tomu bolo na začiatku knihy (Daniel, Mišael)."¹ Obe mená upriamujú našu pozornosť na Boha. Michael alebo Mišael je otázka "kto je ako Boh?", nabáda čitateľa na hľadanie odpovede. Meno Daniel "sudca môj je Boh" upozorňuje na Božiu aktivitu v tejto knihe. Podľa čoho vieme, že postavu Michaela môžeme stotožniť s Bohom? BENEŠ totožnosť Michaela rozoberá z textu knihy Daniel:

Michael je označený dvoma termínmi: "knieža veľký". Výraz "knieža" (hebr. sar) sa v knihe Daniel objavil už predtým (Dan 8,11.25; 10,13.20.21; 11,5). Okrem toho, že označuje všeobecne veliteľa či veľmoža (prefekta, Dan 1,7-10.11.18; 9,6.8; 10,13.20), bol už dvakrát použitý pre Michaela (Dan 10,13.21), resp. pre "Echad-a". Formulácia "knieža zástupov" v Dan 8,11 však ukazuje na Boha rovnako ako superlatív "knieža kniežat" ("veliteľ veliteľov" v Dan 8,25). Taktiež charakteristika "veľký" je v Dan 9,4 prívlastkom Boha. Aj formulácia "stojaci nad ľudom tvojím" ukazuje na Boha, ktorý je so svojím ľudom spojený (to vyjadruje formulácia "knieža zástupu" v Dan 8,11). Michael je teda postava, ktorá v texte na Boha niekoľkými spôsobmi nie len ukazuje, ale určitým spôsobom ho tiež nepriamo predstavuje a zastupuje.²

"V tom čase" nepoukazuje na dobu Antiocha Epifana IV, ako komentuje GOLDINGAY³. "Vo všeobecnom význame tento výraz popisuje 'dobu konca' (Dan 11,44-45), v užšom zmysle označuje dobu, 'kedy príde koniec' protibožskej moci a 'nikto jej nepomôže' (Dan 11,45 porov. s Jer 3,17)."⁴

"Čas súženia" - čas súženia, ktorý má byť na konci dejín spomína aj Ježiš (Mt 24,21). Ellen G. WHITE dáva tento "čas súženia" do kontextu "Jákovovho súženia" (Jer 30,7).

¹ BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. Praha: Advent-Orion, 2015. 178 s. ISBN 978-80-7172-762-0. str. 150.

² BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. 151.

³ GOLDINGAY, J. E. Word Biblical Commentary: *Daniel*. Vol. 30. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 648 s. ISBN 798-0-310-58635-7. str. 522

⁴ STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. Praha: Advent-Orion, 2019. 367 s. ISBN 978-80-7172-640-1. str. 341.

Rovnakú skúsenosť prežijú kresťania vo svojom záverečnom zápase s mocnosťami zla. Boh vyskúša ich vieru, vytrvalosť a dôveru v Božiu moc. Satan sa ich bude snažiť zastrašiť myšlienkou, že ich hriechy sú príliš veľké na to, aby mohli byť odpustené. Keď sa pozrú do minulosti, ich nádej zoslabne. Budú si však vedomí Božej milosti a svojho úprimného pokánia, preto sa neprestanú dovolávať Božích zaslúbení. Ich viera nestroskotá, aj keď ich modlitby nebudú hneď vypočuté, z ich vnútra bude vyvierat' prosba: "Nepustím ťa, iba ak ma požehnáš." (Gn 32,27)⁵

Pondelok: Zapísaní v knihe

(Zj 17,8 SEkP) *Šelma, ktorú si videl, bola a nie je, ale má vystúpiť z priepasti a pôjde do záhuby. Obyvatelia zeme, ktorých mená nie sú zapísané v knihe života od založenia sveta, budú sa čudovať, keď uvidia šelmu, pretože bola a nie je, ale zasa príde.*

"Táto kniha [z Dan 12,1] je pravdepodobne rovnakou knihou ako 'kniha života' (Ex 32,32-33; Ž 69,29; Zj 3,5; 17,8; 21,27) a 'pamätná kniha' (Mal 3,16)."⁶ Výraz "kniha života" sa v Biblii používa v dvoch významoch. (1) "Užíva sa o prirodzenom živote (Ž 69,29), pričom slová 'nech sú vymazaní z knihy živých' znamenajú 'nech zomrú'.⁷ (2) "V neskorom judaizme a v NZ sa vzťahuje k životu v budúcom veku. Tí, ktorých mená v nej chýbajú, budú pri poslednom súde uvrhnutí do ohnivého jazera (Zj 20,12.15). Ide o knihu zabitého Baránka (Zj 13,8; 21,27), do ktorej sa zapisujú mená vyvolených 'od stvorenia sveta' (Zj 17,8)."⁸

AUNE⁹ ukazuje súvis "ktorých mená nie sú zapísané v knihe života od založenia sveta" s Ef 1,4: "Veď ešte pred stvorením sveta si nás vyvolil..." Niektorí tu poukazujú na predestináciu, ale je možné tomu rozumieť aj iným spôsobom. V prvom rade musíme porozumieť, že "kniha života" je skôr symbolickým termínom, než aby ukazoval na nejakú konkrétnu hmatateľnú knihu v nebesiach. Je to len pomôcka (akési podobenstvo) pre človeka, aby si vedel lepšie predstaviť niektoré nebeské skutočnosti. Už pri stvorení je človek zapísaný do tejto knihy, z knihy budú niektorí vymazaní (Ex 32,32-33). Skutočnosť, že pri konečnom súde budú tí, ktorí nebudú v tejto knihe zapísaní vhodení do ohnivého jazera (Zj 20,12.15), poukazuje na predchádzajúce fázy Božieho súdu, vyšetrovací súd (Dan 7,10) a súd behom tisícročia (Zj 20,4). To, že mená niektorých nie sú zapísané v knihe života od založenia sveta ukazuje na Božie predzvedenie, ktoré bude potvrdené v jednotlivých fázach Božieho súdu. Biblické texty jednoznačne ukazujú na to, že človek sám, svojím vlastným odmietavým postojom k Božiemu spaseniu si spôsobí vymazanie svojho mena z knihy života. Každopádne nie vždy je užitočné každé podobenstvo a metaforu doťahovať dokonca. Napr. ak má Boh Syna, kto je potom matka? Alebo, ak nás Kristus vykúpil, komu zaplatil? Satanovi? Bohu? Niektoré prirovnania a metafory majú jednoducho ukázať jednu konkrétnu myšlienku. Boh

⁵ WHITE, E. G. *Na úsvite dejín*. 2. vyd. Vrútky: Advent-Orion, 2007. 386 s. ISBN 978-80-8071-092-7. str. 94.

⁶ STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 342.

⁷ BRUCE, F. F. "Kniha života" in: DOUGLAS, J. D. (ed.) *Nový biblický slovník*. 2. vyd. Praha: Návrat domů, 2009. 1243 s. ISBN 978-80-7255-193-4. str. 512.

⁸ BRUCE, F. F. "Kniha života" in: DOUGLAS, J. D. (ed.) *Nový biblický slovník*. str. 512.

⁹ AUNE, David. *Word Biblical Commentary: Revelation 17-22*. vol. 52C. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 1171 s. ISBN 978-0-310-58827-6. str. 168.

Otec a Syn, má človeku priblížiť vzťah týchto božských osôb, aby sme ho aspoň čiastočne chápali. Podobne aj pomenovanie Krista ako nášho Vykupiteľa nám má ukázať, že sme boli otrokmi a Kristus za nás zaplatil vlastným životom, aby nás vykúpil na slobodu. Tak aj kniha života nám má pomôcť pochopiť, že rozhodnutie Božieho súdu bude spravodlivé a transparentné. Boh vedel od počiatku výsledok veľkého sporu, ale nechá nahliadnúť nás aj anjelov, aby boli zodpovedané všetky otázky.

Utorok: Vzkriesenie

(Dan 12,2.3 SEkP) ²*Mnohí z tých, čo spia v prachu zeme, sa zobudia: jedni pre večný život, ale druhí na večné zavrnutie a hanbu.* ³*Múdri sa budú skviet' ako jas oblohy a tí, čo mnohých privedú k spravodlivosti, budú ako hviezdy na večné veky.*

v. 2: "Mnohí" (hebr. rabim) neznamená to, že by niekto nebol vzkriesený, tento výraz treba chápať vo význame "všetci (viď Dt 7,1; Iz 2,3; 52,14.15; 53,11.12)"¹⁰. Tento text je v rámci Starého zákona veľmi ojedinelý, pretože jasne hovorí o individuálnom vzkriesení, dokonca sa tu hovorí o dvoch typoch vzkriesenia, jedni pre večný život, druhí na večné zavrnutie. Ježiš túto Danielovskú tému rozvíja v Jánovom evanjeliu:

Lebo ako Otec má život sám v sebe, tak dal aj Synovi, aby aj on mal život sám v sebe. A dal mu aj moc súdiť, pretože je Synom človeka. Nečudujte sa, že prichádza hodina, keď všetci v hrobách počujú jeho hlas a tí čo robili dobre, budú vzkriesení pre život, kým tí, čo páchali zlo, budú vzkriesení na odsúdenie. (Ján 5,26-29)

Tento text jasne nadväzuje na posolstvo knihy Daniel, kde sa Ježiš identifikuje s postavou "Syna človeka" v Dan 7 a identifikuje sa ako sudca, pričom nesmieme zabudnúť že kniha Daniel sa volá "Boh je môj sudca".

v. 3: V tomto texte sa hovorí o Božom ľude. "Komunita Božieho ľudu je na základe svojho jednania pomenovaná tromi kauzатívnymi participiami... dosl. 'spôsobujúci prezieravosť' a 'spôsobujúci spravodlivosť'... Obe kauzатívne participiá dosvedčujú, že komunita je napojená na Boha ako subjekt (príčinu) svojho jednania (len tak sú schopní jednať kauzатívne)." ¹¹

Streda: Zapečatená kniha

(Dan 12,4 Roh) *A ty, Danielu, zavri tie slová a zapečat' knihu až do času, keď bude mať byť koniec. Mnohí budú spytovať, a rozmnoží sa vedomosť'.*

Slovenský ekumenický preklad (SEkP) tento verš prekladá odlišne. Problematické je sloveso *šwt*. Toto sloveso môže mať niekoľko významov. SEkP používa význam "odpadnúť", avšak tento význam sa nehodí do celkového kontextu štvrtého verša. Oveľa lepší je tu význam

¹⁰ STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 342.

¹¹ BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. 152.

"prehľadávať" vo význame skúmať (dosl. "pobehovať, alebo tekať"¹²), alebo ako prekladá prof. ROHÁČEK "spytovať". Celá veta potom znie: "mnohí budú skúmať a poznanie sa rozmnoží." SEkP hovorí o rozmnožení zla, avšak slovo *daat* "poznanie" je odvodené zo slovesa *jd* ' čo znamená "dozvedieť sa, poznať vedieť"¹³, určite sa v tomto texte nehovorí nič o "zlu" ako to podáva SEkP.

"Doba konca bude charakteristická tým, že sa ľudia budú intenzívne zaoberať prorockými videniami v tejto aj v ďalších knihách... Svojím zrakom budú pobehovať sem a tam vo zvitku, aby porozumeli Bohom zjavenému prorockému posolstvu."¹⁴

(Ján 14,29 SEkP) *Povedal som vám to teraz, prv ako sa to stane, aby ste uverili, keď sa to stane.*

Kontextom tohto verša je prisľúbenie Ducha svätého. Širší kontext siaha od J 13 - 17 a žánrovo ho radíme k "rozlučkovým rečiam slávnych osobností".¹⁵ Ježiš tu pripravuje svojich učeníkov na svoju smrť. Pre učeníkov bolo veľmi ťažké zotrvať vo viere po tom, čo ich Majstra ukrižovali. Ježiš im teda dopredu povedal ako to bude, aby potom ich viera mohla byť posilnená. Pre nás v súvislosti s knihou Daniel, ale podobne aj s knihou Zjavenie nám Ježiš dáva určitý kľúč, ktorý znie: prorocko o budúcich udalostiach plne pochopíme, až keď sa stane. Pri výklade prorockých, ktorých naplnenie je ešte len pred nami musíme byť preto veľmi opatrní, pretože je viac ako pravdepodobné, že sa môžeme mýliť.

Štvrtok: Čakanie

(Dan 12,7-10.13 SEkP) *⁷Nato som počul muža oblečeného do ľanového rúcha, ktorý bol nad vodami rieky. Pozdvihol svoju pravicu i ľavicu k nebu a prisahal na večne Živého: Bude to trvať čas, dva časy a pol času, kým dôjde ku koncu moc znesvätiťela a týmto sa všetko zavŕši. ⁸Vypočul som si to, ale nerozumel som. Spýtal som sa teda: Pán môj, aký bude záver týchto vecí? ⁹Odpovedal: Daniel, chod', pretože slová sú držané v tajnosti a zapečatené do posledných čias. ¹⁰Mnohí sa očistia, vybielia a budú zdokonalení, ale svojvoľní budú konať svojvoľne. Ani jeden bezbožný sa nepoučí, no múdri porozumejú... ¹³Ty však chod' v ústrety koncu. Budeš odpočívať a vstaneš, aby sa naplnil tvoj údel na konci dní.*

SEkP tu má opäť menší problém. Prisaha, ktorú vyslovuje muž oblečený v ľanovom rúchu je tu preložená ako: "Bude to trvať čas, dva časy a pol času, kým dôjde ku koncu moc znesvätiťela a týmto sa všetko zavŕši." (SEkP) Problémom je, že sa v hebrejskom texte o žiadnom znesvätiťeli nehovorí. Takýto preklad je silnou parafrázou. Doslovne to je: "Lebo k času, časom a polovici, keď sa dokončí roztrieštenie moci (ruky) ľudu Posväcujúceho,

¹² PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. 4. vyd. Praha: Kalich, 2006. 188 s. ISBN 80-7017-029-8. str. 165.

¹³ PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. str. 63.

¹⁴ STEFANOVIČ, Zdravko. *Daniel: Moudrost moudrým*. str. 346.

¹⁵ BEASLEY-MURRAY, G. R. *Word Biblical Commentary: John*. vol. 36. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 811 s. ISBN 978-0-310-58846-7.

skončí toto všetko." To poukazuje na to, že po stanovenej dobe (čas, časy a polovica) bude ukončené trieštenie moci Božieho ľudu (ľud Posväcujúceho). Táto výpoveď je v SEKP zachovaná len čiastočne, pretože tento preklad sa v tomto verši sústreďuje len na ukončenie pôsobenia negatívnej mocnosti. Roháčkov preklad je v tomto verši o niečo presnejší, avšak hovorí len o "svätom ľude". Pôvodný hebrejský text sa zameriava nie na negatívnu mocnosť, dokonca ani nie úplne na ľud, ale na toho, ktorý je "Posväcujúci"¹⁶.

Participium "Posväcujúci" je výraz pre postavu a naznačuje, že Boh nezostáva vo svojej svätosti osamotený, ale tiahne k tomu, zdieľať svoju svätosť. Participium totiž vyjadruje aktivitu. "Posväcujúci" je ten, kto uvádza svoj ľud do svätosti, tj. do Bohu vyhradenému priestoru (nedostupného stavu). Boh, ktorý je svätý (skrytý) a dlie v inom svete, je spojený so svojím ľuďom (ako bolo evidentné pri pohľade do rozpálenej pece - Dan 3,25), prítomný prostredníctvom komunity svojich vyznávačov (Boží ľud)...¹⁷

V tomto význame, že sa jedná o "ľud Posväcujúceho" treba vnímať aj desiaty verš, kde je výraz "ľud posväcujúceho" nahradený slovom "mnohí" a "múdri". A v súvislosti s týmito "mnohými" sú tu tri slovesá v pasívnom tvare¹⁸: "budú čistení", "budú bielení" a "budú vytriebení" (doslova prepálení ohňom). Podmet je tu skrytý, Boží ľud je len objektom čistenia, bielenia a vytriebenia. Ten, kto spôsobuje toto čistenie, bielenie a triebenie Božieho ľudu nie je nikto iný ako "Posväcujúci". V kontraste s týmto "ľuďom posväcujúceho" sú tu "svojvoľníci" a "bezbožníci", tí budú konať nezávisle na "Posvätitel'ovi", preto nebudú poučení.

Trinásty verš je povzbudením pre Daniela, že môže ísť v ústrety koncu, možno preto, lebo on sám je súčasťou "múdrych", teda tých, ktorí sa vydali do rúk "Posvätitel'ovi" ako to bolo ukázané už na začiatku Danielovho príbehu (Dan 1), keď sa odmietol podriaďiť kráľovým požiadavkám a svoju závislosť smeroval k Bohu a nie ku kráľovi (podobne aj v kapitolách 2, 4, 5, 6 a Danielovi traja priatelia v kapitolách 1 a 3).

Použitá zdroje a literatúra

AUNE, David. Word Biblical Commentary: *Revelation 17-22*. vol. 52C. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 1171 s. ISBN 978-0-310-58827-6.

BEASLEY-MURRAY, G. R. Word Biblical Commentary: *John*. vol. 36. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 811 s. ISBN 978-0-310-58846-7.

BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. Praha: Advent-Orion, 2015. 178 s. ISBN 978-80-7172-762-0.

Biblia Hebraica Stuttgartensia. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997. ISBN 978-3-438-05222-3.

¹⁶ Takto ako aktívne participium to prekladá BENEŠ.

¹⁷ BENEŠ, Jiří. Kniha o Bohu soudci: *Teologie knihy Daniel*. 151.

¹⁸ Dve v Hitpaeli a jedno v Nifáli.

Biblia: Slovenský ekumenický preklad. 5. Vyd. (3. opravené vyd.) Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 2015. ISBN 978-80-85486-97-1.

DOUGLAS, J. D. (ed.) *Nový biblický slovník*. 2. vyd. Praha: Návrat domů, 2009. 1243 s. ISBN 978-80-7255-193-4.

GOLDINGAY, J. E. Word Biblical Commentary: *Daniel*. Vol. 30. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 648 s. ISBN 978-0-310-58635-7.

PÍPAL, Blahoslav. Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu. 4. vyd. Praha: KALICH, 2006. 188 s. ISBN 80-7017-029-8.

STEFANOVIČ, Zdravko. *Daniel: Moudrost moudrým*. Praha: Advent-Orion, 2019. 367 s. ISBN 978-80-7172-640-1.

WHITE, E. G. *Na úsvite dejín*. 2. vyd. Vrútky: Advent-Orion, 2007. 386 s. ISBN 978-80-8071-092-7.